

IUNIS MINCULETE

Lucian Blaga University of Sibiu, Romania

iunis.minculete@ulbsibiu.ro

DOI:10.2478/clb-2023-0011

CONTROVERSELE ETICHETEI „FEMININE” ÎN LITERATURA ROMÂNĂ – ÎNTRE IZOLARE ȘI APARTENENȚĂ

**The Controversies of “Feminine” Etiquette in Romanian Literature –
Between Isolation and Belonging**

Abstract: Gender stereotyping strongly impacted the evolution of Romanian women writers when they started to assert themselves in literature towards the end of the nineteenth century and in the first decades of the twentieth century. The scholars of that time used the term “feminine” to define women’s literary works, which contributed to widen the gap between them and their counterparts. Women’s literature was considered sentimental, instinctual, modest, and delicate, as its value was seen through the lens of their social roles. This paper aims to illustrate how the social stereotypes dictated the scholars’ approach to women’s literature and to highlight the controversies revolving around the use of the feminine as a coined term for their literary works.

Keywords: women’s literature, women’s studies, Romanian literature, gender stereotypes.

Conceptul de „feminin” și semnificațiile atribuite acestuia conform lentilei din care este privit, fie la nivel sociologic, filozofic, politic sau literar, au stârnit controverse prin natura termenului, fiind un construct social menit să minimizeze identitatea femeii la o serie de stereotipuri și preconceptii. Încă din definiția termenului de „feminin”, conform dicționarului Collins, se poate observa perspectiva reduționistă a acestui termen, fiind enumerate atribute asociate femeilor, precum

fragilitate, slăbiciune, delicatețe¹. Controversele stârnite au pendulat între semnificațiile peiorative ale acestui concept, după cum reies și din definiția enunțată anterior, și încercările de a le conferi femeilor prin această etichetă un spațiu „doar al lor”, prin care să se distingă de „primul sex”. Prin efortul constant al unor feministe de a reconfigura un spațiu deja promulgat, „femininul” a început să se distanțeze de biologic și să contureze alte realități, iar unul dintre cele mai reprezentative argumente în acest sens îi aparține lui Simone de Beauvoir din *Al doilea sex* care susține că „nu te naști, ci devii femeie”². Titlatura de feminitate a creat discrepanțe și în rândul femeilor, întrucât femeile care aveau alte aspirații în afara rolurilor de mamă și soție obedientă, nu erau considerate feminine, ci nevrotice și stranii, după cum susține și Betty Friedan în *The Feminine Mystique*³, din simplul motiv că nu se conformau așteptărilor societății.

Prejudecățile legate de statutul femeii s-au infiltrat și în sfera literară, afectând receptarea textelor scriitoarelor. În literatura română, filtrul prin care a fost receptată literatura scrisă de femei începând cu secolul al XIX-lea a fost unul reduționist, racordat evident la societatea patriarhală de atunci, genul autorului și stereotipurile privitoare la statutul femeii fiind asociate cu actul artistic. Literatura a fost un spațiu în care femeile erau considerate intruse, din moment ce scrisul „este un atribut exclusiv masculin, un privilegiu și o putere, femeile care scriu și sunt acceptate, validate de bărbați sunt o excepție”⁴. Contribuția criticii literare din acea vreme la încetățenirea acestei formule de literatură „feminină” și a atributelor ce aparent o definesc și o singularizează în raport cu literatura bărbaților a avut un rol tranșant, care le-a blocat pe scriitoare într-o sferă depreciativă. Această marginalizare a scriitoarelor atât în secolul al XIX-lea, cât și în prima jumătate a secolului al XX-lea a fost cauzată de „monopolizarea sau colonizarea subiectelor și subgenurilor «tari» de către scriitorii vremii – în producția literară și în discursul critic deopotrivă”⁵. „Instinctualitate”,

1. „feminine”, Collins Dictionary, <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/> (having qualities regarded as characteristic of women and girls, as gentleness, weakness, delicacy, or modesty).

2. Simone de Beauvoir, *The second sex*. Traducere de Howard Madison Parshley (London: Jonathan Cape, 1953), 273: „one is not born, but rather becomes, a woman”.

3. Betty Friedan, *The Feminine Mystique*, (New York: Dell Publishing, 1974), 1: „if we still had ambitions, ideas about ourselves as people in our own right-well, we were simply freaks, neurotics”.

4. Medeea Iancu, „We should all be feminists”, în *Cum citesc bărbații cărțile femeilor*, coord. Lia Faur și Șerban Axinte (Iași: Polirom, 2017), 167.

5. Vlad Pojoga et al., „Diversitate identitară în romanul românesc (1844-1932)”, *Transilvania*, nr. 10 (2020): 34.

„pudoare”, „mister feminin”, „sentimentalism”, „lirism și subiectivitate”⁶ sunt câteva dintre atributele asociate literaturii scrise de femei, atribute ce sunt direct corelate cu o imagine stereotipică a femeii.

Dacă în secolul al XIX-lea nu se poate vorbi de o nișă a literaturii scrise de femei, la începutul secolului al XX-lea aceasta începe să prindă contur, întrucât din

„80% din producția de roman românesc în ediție între 1900-1932 (...) abia cca. 12% dintre volumele apărute sunt semnate de femei (amintim câteva dintre aceste nume: Hortensia Papadat-Bengescu, Sofia Nădejde, Sarina Cassvan, Adela Xenopol, Natalia Negru, Constanța Hodoș, Aida Vrioni, Henriette Yvonne Stahl, Margareta Miller-Verghy ș.a., dintre care cele mai prolifiche sunt primele trei menționate)”⁷.

Deși la nivelul prozei, literatura scrisă de femei reușește să revendice teren în spațiul literar, în poezie, activitatea scriitoarelor nu a avut o rezonanță la fel de puternică. În secolul al XIX-lea, se remarcă în poezie Matilda Cugler, Elena Văcărescu, Iulia Hașdeu, iar la începutul secolului al XX-lea, poetele care reușesc să atragă atenția criticii literare sunt Alice Călugăru, Elena Farago, Otilia Cazimir și Claudia Millian.

Totuși, accesarea majorității scriitoarelor pe scena literară se datorează și unor condiții de factură social-economică. După cum atestă și Ioana Moroșan, într-un studiu privind profesionalizarea scriitoarelor, evoluția literaturii scrise de femei, atât în timpul secolului al XIX-lea, cât și în primele decenii din secolul al XX-lea, s-a bazat pe trei factori: capital cultural moștenit, capital relațional și sociabilitate literară. Astfel, majoritatea scriitoarelor de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea au reușit să se remarce datorită unei rude sau a partenerului care activau deja în câmpul cultural. Elena Văcărescu, Matilda Cugler-Poni, Sofia Nădejde, Martha Bibescu, Iulia Hașdeu, Adela Xenopol, Anna de Noailles sunt câteva dintre scriitoarele care au beneficiat de resursele necesare, atât sociale, cât și economice, pentru o recunoaștere în câmpul literar. În același studiu, Ioana Moroșan realizează și o cercetare cantitativă privind numărul de scriitoare publicate și factorii determinanți, concluzionând că:

„o corelație strânsă între statutul literar al părinților sau a rudelor de sex masculin și scriitoare poate fi observată mai ales în rândul

6. E. Lovinescu, *Critice*, vol. 2 (București: Editura Minerva, 1982), 129-130.

7. Ibid.

autoarelor care s-au născut între 1850 și 1870. Ulterior, mai ales în cazul autoarelor care s-au afirmat în perioada interbelică, au loc unele schimbări în ceea ce privește accesul femeilor la ocupația literară și la profesionalizare, pe fondul reconfigurării câmpului literar și a dezvoltării infrastructurii literare. Chiar dacă, din punct de vedere social, statutul ocupației literare a cunoscut aceeași precarizare, între 1920-1938 are loc un acces al unui număr mare de femei”⁸.

Dacă până înspre sfârșitul secolului al XIX-lea, acea *sociabilitate literară* era aproape inexistentă, la începutul secolului al XX-lea crește vizibil, întrucât femeile au început să fie incluse în cenacluri, cel mai cunoscut dintre acestea fiind *Sburătorul*, deși perspectiva promotorului său, Eugen Lovinescu, este una contradictorie, după cum vom observa în cele ce urmează. Însă și capitalul cultural este în creștere, certificând faptul că moștenirea culturală constituia încă o condiție esențială pentru vizibilitatea femeilor în spațiul literar. Conform cercetării desfășurate în cadrul proiectului de digitizare a romanului românesc (MDRR) în perioada 1933-1947, una dintre cele mai prolifiche perioade ale romanului românesc, încă „este evidentă marginalizarea scriitoarelor în cultura românească modernă și mai ales pe piața editorială de carte (activitatea romancierelor este mai intensă în paginile publicațiilor literare, unde apar des nu doar cu proză scurtă, ci și cu romane serializate)”⁹.

Cu toate acestea, în câmpul traducerilor de romane scrise de femei situația este mai fericită, raportând-o la numărul de scriitoare române care se remarcă în secolul al XIX-lea, respectiv începutul secolului al XX-lea. Mai exact, „60 de autoare de romane cu peste 160 de romane [au fost] traduse între 1841 și 1918 în cultura română”¹⁰. Realizând o paralelă cu situația romancierelor din spațiul românesc este evident că „numărul este

8. Ioana Moroșan, „Romanian Women Writers and the Literary Profession during the First Half of the 20th Century: Exclusion, Feminisation and Professionalisation of Writing”, *Metacritic Journal for Comparative Studies and Theory* 8, nr. 1 (2022): 110. În original: „a wide correlation between parents’ or male relatives’ literary position and female writers can be noticed especially among those female authors who were born between 1850 and 1870. Thereafter, especially regarding female authors who had established themselves during the inter-war period, some changes in terms of women’s access to the literary occupation and to the professionalisation occurs against the background of the reshaping of the literary field and the developing of the literary infrastructure. Even though, socially, the status of the literary occupation has undergone the same precarisation, an access of a wide number of women occurs between 1920-1938”.

9. Cătălina Stanislav et al., „Diversitate identitară în romanul românesc (1933-1947)”, *Transilvania*, nr. 9 (2021): 26.

10. Ștefan, Baghiu, „Romancierele: traducerile de romane scrise de femei în cultura română (1841-1918)”, *Transilvania*, nr. 6 (2021): 12.

impresionant, dacă ne gândim că în perioada menționată numărul de autoare de roman de la noi nu depășește nici 20% din numărul autoarelor traduse și, oricum, începem să observăm apariția unor prozatoare profesioniiste în literatura română abia la începutul secolului XX”¹¹.

Atitudinea depreciativă a unora dintre cele mai proeminente figuri critice ale literaturii române față de activitatea literară a scriitoarelor care încercau să se afirme timid, dar cert, în literatura română a limitat receptarea corespunzătoare a operelor acestora. G. Călinescu, Eugen Lovinescu și Garabet Ibrăileanu se numără printre criticii de seamă ai vremii care au desconsiderat literatura scrisă de femei. Eugen Lovinescu, deși a fost susținătorul unor scriitoare care au frecventat *Sburătorul*, precum Hortensia Papadat-Bengescu, Lucia Demetrius, Cella Serghi, a declarat că

între o porumbiță și o femeie sunt corespondențe ce le apropie, în unele privințe, mai mult decât pe porumbel de bărbat; aceleași instincte puternice le stăpânesc și le conduc: femeia și femela iubesc la fel, iar, în fața primejdiei, își apără puiul cu același devotament matern. Dacă porumbițele ar avea o literatură, s-ar asemena cu literatura celor mai mari scriitoare contemporane¹².

Totuși, în *Studii de literatură feminină*, Elena Zaharia-Filipaș precizează că atunci când Lovinescu „și-a revizuit textul pentru a redacta *Istoria literaturii...* a eliminat pasajul cu porumbița (...) și niciodată n-a mai formulat o opinie atât de discriminatorie”¹³. Ulterior acestor afirmații, E. Lovinescu publică „Notă asupra literaturii noastre feminine” unde clasifică literatura scrisă de femei în trei categorii: literatura femeilor, literatura feminină și literatura feministă:

O discriminare necesară ne face să distingem între literatura femeilor și literatura feminină – fără a mai pomeni și de literatura feministă, al cărei caracter tendențios și programatic o scoate din cadrul limitativ al artei în concepția strict estetică. Literatura femeilor nu e exclusiv feminină, adică o literatură în care se valorifică elementele esențiale ale feminității, ci poate avea și alte caractere, întrucât arta nu trebuie să cunoască legile sexelor¹⁴.

---

11. Ibid.

12. Lovinescu, *Critice*, 129-130.

13. Elena Zaharia-Filipaș, *Studii de literatură feminină* (București: Editura Paideia, 2004), 8.

14. Eugen Lovinescu, „Notă asupra literaturii noastre feminine”, *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 7 (1939): 179.

Totuși, în urma comparațiilor denigrante și exagerate prin care asociază literatura scrisă de femei cu cea scrisă de o pasăre sau felină, Lovinescu își continuă pledoaria argumentând că farmecul așa-zisei literaturi „feminine” va dispărea în momentul în care acestea vor reuși să fie egale cu bărbații: „sunt însă romantici ce-și închipuie că, numai în ziua când femeile vor avea toate drepturile, își vor da seama de ceea ce au pierdut, întrucât podoaba lor cea mai mare era tocmai în neegalitate și în lipsă de drepturi, și cu farmecul fragilității au cucerit lumea”¹⁵.

Conceptul de literatură „feminină” a prins contur în sfera criticii prin G. Călinescu, care l-a pus în circulație, „pe urmele lui Otto Weininger, cel care în lucrarea sa, *Sex și caracter*, vedea oamenii ca fiind un amestec de substanță masculină și feminină: partea masculină ar fi activă, logică, morală și conștientă, iar cea feminină – pasivă, neproductivă, inconștientă, amoral/ alogică”¹⁶. Parcurgând *Istoria* sa, se poate observa că singurele scriitoare care se bucură de o menționare individuală sunt Matilda Cugler, Sofia Nădejde, Izabela Sadoveanu, Constanța Marino-Moscu, Alice Călugăru, Elena Farago, Hortensia Papadat-Bengescu, Henriette Yvonne Stahl, Lucia Mantu, Otilia Cazimir, Claudia Millian. Restul scriitoarelor sunt menționate într-o rubrică specială denumită „Literatura feminină” din capitolul „Alte orientări” și cuprinde următoarele autoare: Florica Mumuianu, Florica Obogeanu, Maria Banuș, Raymonde Han, Igena Floru, Lucreția Petrescu, Ticu Archip, Georgeta Mircea Cancicov, Lucia Demetrius, Profira Sadoveanu, Sanda Movilă, Sidonia Drăgușanu, Ioana Postelnicu, Olimpia Filitti Borănescu și Ruxandra Oteteleșeanu. Practic, după cum remarcă și Cătălin Ghiță, rubrica dedicată literaturii feminine interbelice „acoperă fix patru pagini din celebra *Istorie* și tratează nu mai puțin de cincisprezece (!) autoare, criticul consacându-i cam tot atât spațiu cât neoanacreonticului și degrabă desuetului Barbu Paris Mumuleanu sau ne semnificativului G. Sion, pe care G. Călinescu însuși se grăbește să-l eticheteze drept «nul» ca poet”¹⁷.

Chiar și față de scriitoarele mai „norocoase”, care au „beneficiat” de o nominalizare individuală, criticul își exprimă vădit „prețuirea”: despre poezia Matildei Cugler afirmă că „e o poezie pentru albumuri de pensioane, cu păsărici, fluturași, la modul cuviincios al domnișoarelor supravegheate de guvernante”¹⁸; iar despre Hortensia

15. Lovinescu, *Critice*, 129-130.

16. Gabriela Adameșteanu, „Literatura feminină? I”, *Observator cultural*, nr. 1047 (2021), <https://www.observatorcultural.ro/articol/literatura-feminina-i/>

17. Cătălin Ghiță, *Coliba din mijlocul palatului. Frica și marile idei* (București: Cartea Românească, 2018), 90.

18. G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (București:

Papadat-Bengescu, care s-a bucurat totuși de aprecierea criticilor literari din acea vreme, susține că este o „autoare de volume cu nepuțință de citit”¹⁹. De asemenea, și criticul Eugen Lovinescu încearcă să prezinte stilul Hortensiei Papadat-Bengescu, însă într-un mod contradictoriu mai degrabă susținând că „literatura scriitoarei e femeie”²⁰ și că „nimeni n-a proiectat până acum în literatura noastră o lumină mai orbitoare asupra sufletului feminin”²¹.

În anul 1906, Garabet Ibrăileanu publică în „Viața românească” articolul „Arta și critica feminină”, inclus în volumul *Campanii*, în care atestă că scriitoarele, puține de altfel, ar imita stilul bărbaților, întrucât „în literatură, care e formată de bărbați, valorile și aprecierile poartă pecetea sufletului bărbătesc”²². De asemenea, acesta contestă atributul de „feminin”, din moment ce scriitoarele imită stilul bărbaților: „Poetesele noastre, dacă sunt eminesciene ori coșbuciene, e clar că nu pot fi adevărat «feminine»”²³. Totodată, Ibrăileanu contestă cu aroganță și sarcasm capacitatea unei femei de a face critică literară: „aș vrea să văd critica – analiza și comentarea – unui volum de poezii de dragoste făcută de o femeie! S-o văd vorbind de bucuria sărutărilor, de tortura geloziei, de tragedia trădării”²⁴. Mai mult decât atât, acesta susține că operele femeilor ar trebui criticate tot de femei, ele fiind singurele care ar putea desluși enigmele literaturii lor, contrazicând astfel premisa inițială că stilul scriitoarelor îl imită pe cel al scriitorilor.

O altă perspectivă cu tușe puternic misogine îi aparține lui Eugen Ionescu, realizând o paralelă între literatura bărbaților și a femeilor. Deși inițial pare că blamează scrierile bărbaților, reușește înspre final, cu acceala misogină specifică vremii, să caracterizeze operele femeilor ca fiind mediocre: „De altfel, nu vedeți că literatura celor mai tineri (bărbați) este tristă, pesimistă și rușinoasă de a fi literatură? În schimb, literatura fetelor ia ofensiva cu optimism, amor, moralitate, voie bună și, cum este firesc, mediocritate”²⁵. Acesta continuă, într-un mod destul de vehement, să deplângă situația literară și să lovească în tinerele scriitoare care sunt trimise la „bucătărie”: „Nu mai avem, deci, scriitori tineri, dar avem fete, numai fete, pensioane de fete, școli de fete, interioritate de fete, fete amoroase, fete studente. Înainte, fetelor! Să faceți

---

Editura Minerva, 1988), 422.

19. Ibid., 737.

20. Lovinescu, *Critice*, 129.

21. Ibid.

22. Garabet Ibrăileanu, *Campanii* (București: Editura Minerva, 1971), 37.

23. Ibid., 38.

24. Ibid.

25. Eugen Ionescu, „Generația fetelor”, *Viața Literară*, nr. 10 (1935): 1.

cultură și bucătărie! Și iată bucătăria devenită salon cultural: Erastia Peretz, Anișoara Odeanu, Lucia Demetrius, Yvonne Rossignon, Sidonia Drăgușanu, Maria Rădulescu, Coca Farago, Elena Eftimiu etc.”²⁶. Mai mult decât atât, Eugen Ionescu este vexat de această emancipare a femeilor, de dreptul lor la educație și nici măcar nu le acordă titlatura de scriitoare; pentru el, există doar „scriitori tineri” și „fete”.

Deși atitudinea reduționistă a criticilor din prima jumătate a secolului al XX-lea față de operele scriitoarelor nu este una surprinzătoare pentru contextul de atunci, operele critice de anvergură publicate la începutul secolului al XXI-lea, și anume, *Istoria critică a literaturii române* (2008) a lui Nicolae Manolescu și *O panoramă critică a poeziei românești din secolul al XX-lea* (2007) a lui Marin Mincu, au o abordare relativ selectivă în ceea ce privește autoarele incluse. În repertoriul lui Manolescu se regăsesc cincisprezece scriitoare care s-au remarcat în spațiul literar românesc (Hortensia Papadat-Bengescu, Maria Banuș, Nina Cassian, Constanța Buzea, Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Angela Marinescu, Dana Dumitriu, Gabriela Adameșteanu, Monica Lovinescu, Elena Ștefoi, Mariana Marin, Marta Petreu, Magda Cârneci și Ioana Pârvulescu. Restul scriitoarelor sunt menționate în secțiunea de liste intitulată *Autori de dicționar* (pentru perioada 1840-1916 sunt incluse Matilda Cugler-Poni și Sofia Nădejde, pentru perioada 1916-1947 sunt amintite Otilia Cazimir, Alice Călugăru, Elena Farago, Sorana Gurian, Raymonde Han, Magda Isanos, Cella Serghi și Alice Voinescu, iar pentru perioada comunistă 1948-1989 ne sunt evidențiate Ioana Bot, Alice Botez, Ioana Ieronim, Nora Iuga, Rodica Iulian, Sonia Larian, Iolanda Malamen, Gabriela Melinescu, Ioana M. Petrescu, Veronica Porumbacu, Margareta Sterian și Grete Tartler). De asemenea, din cei 94 de poeți incluși în *Panorama* lui Mincu, doar opt poete sunt menționate (Maria Banuș, Ileana Mălăncioiu, Nora Iuga, Angela Marinescu, Grete Tartler, Marta Petreu, Mariana Marin și Simona Popescu).

Același termen este folosit și de Mărgărita Miller-Verghy și Ecaterina Săndulescu care panoramează literatura femeilor în antologia intitulată *Evoluția scrisului feminin în România*, publicată în anul 1935 și a cărei „Prefață” este semnată de E. Lovinescu. În acest caz, criticul literar e aparent rezervat și susține că în artă nu trebuie să se țină cont de gen, rasă sau etnie („Arta nu cunoaște sex, vârstă, regiune și chiar, în ultimă analiză, naționalitate, ea se satisface prin substanța sa și se grupează și ierarhizează după criteriile exclusiv

---

26. Ibid.

estetică”²⁷), ca apoi să revină la perspectiva sa limitată, continuând să ateste că „totuși, deși nu se pune problema de a grada operele de artă după sex, pentru a ușura cunoașterea, există criterii secundare care fac existența unei literaturi grupate după regiune, sex, vârstă posibile”²⁸. Importanța acestei antologii pentru vremea respectivă este incontestabilă, întrucât reușește să contureze existența și valoarea scriitoarelor, care de cele mai multe ori au rămas în umbra criticii literare. Termenul de „feminin” ilustrează de această dată nevoia de apartenență a femeilor, și implicit de disociere față de literatura „grea” pentru a beneficia de vizibilitate în câmpul literar. După ce femeia a fost considerată o muză în literatură, accesarea ei spre ipostaza de creatoare, „face ca noțiunea de scriitor să fie divizată, prin perceperea literaturii feminine ca un compartiment separat”²⁹. Această carte cuprinde texte din repertoriul literar a 34 de scriitoare, precedate de o scurtă introducere biografică a fiecărei autoare, câteva referințe critice despre opera acesteia, și chiar fotografii. A existat și un al doilea volum care cuprindea 38 de scriitoare, dar care nu a fost publicat.

Eticheta de „feminin” continuă încă să fie utilizată, dar nu cu o vădită semnificație peiorativă, ci ca marcă de diferențiere între literatura scrisă de bărbați și cea scrisă de femei. Elena Zaharia-Filipaș publică în 2004 *Studii de literatură feminină* în care panoramează începuturile prozei scrise de femei și în care sunt reliefate cu precădere romanele Hortensiei Papadat-Bengescu, Henriette Ivonne Stahl și Sofia Nădejde, cu un capitol introductiv la adresa perspectivei criticii E. Lovinescu față de literatura „feminină”. Însă, cu toate acestea, autoarea a ales să folosească aceeași etichetă în titlul studiului său, pentru că „atributul feminin nu e un stigmat de care ar trebui să ne temem și că, până la urmă, autorul e o ființă (de hârtie) androgenă”³⁰. În acest caz, dacă autorul este o prezentă „androgenă”, după cum s-a susținut în recenzia studiului, sexul acestuia nu ar trebui să devină o etichetă emblematică pentru opera unui scriitor. Așa cum nu a existat un epitet de gen în cazul literaturii scrise de bărbați, relevanța lui în ceea ce privește operele femeilor este anodină.

27. E. Lovinescu, „Prefață” la *Evoluția scrisului feminin în România* (București: Editura Bucovina, 1935), 11.

28. Ibid.

29. Dana Pârvan, „Firescul unei anumite diferențe”, în *Cum citesc bărbații cărțile femeilor*, 75.

30. Florina Pîrjol, „Elena Zaharia-Filipaș, Studii de literatură feminină”, în *Observator cultural*, 23-06-2005, nr. 274, <https://www.observatorcultural.ro/articol/critica-literara-elena-zaharia-filipas-studii-de-literatura-feminina-2/>.

Astfel, deși titulatura de literatură „feminină” a creat un caracter iluzoriu de apartenență pentru femei, determinându-le să aibă un scop comun, și anume, să încerce să recupereze și să cartografieze cât mai multe spații literare pentru a diminua distanța dintre ele și instanțele masculine care deja formau canonul literar, această etichetă nu a făcut decât, fie să le izoleze de ce era considerat literatură adevărată, fie să le diminueze valoarea. Alina Purcaru pune în discuție un eseu controversat al prozatoarei americane, Francine Prose, „Scent of a Woman’s Ink”, în care se prezintă un scenariu, mai exact, ca numele autorului să nu existe, fiind dificil atunci „să faci diferența între ficțiuni sclipitoare, scrise de femei și bărbați deopotrivă, ca să nu mai vorbim de autori al căror gen se sustrage binarității tradiționale”³¹. Automat, neexistând un nume „devine mult mai greu să asumi un set întreg de așteptări, prejudecăți și, da, de foarte multe ori, stereotipii pe care genul celei/celui care scrie le activează inconștient și le transformă în grilă de lectură”³². Practica unor femei de a publica sub numele unui bărbat cum a fost cazul lui George Eliot, George Sand sau de a rămâne în anonimat este regăsită și în zilele de azi, dacă ne gândim, de exemplu, la Elena Ferrante, care, deși se bucură de un succes răsunător, a recurs la un pseudonim, pentru a elimina orice filtru mai puțin orientat spre valoarea operei și mai mult înspre persoana din spatele rândurilor.

În contemporaneitatea postmodernistă, accepțiunile termenului de „feminin” se schimbă, întrucât se renunță la dihotomia masculin-feminin, fiind considerate etichete ce însumează o serie de atribute dictate de societate, neexistând vreo „legătură demonstrabilă între sexul autorului/autoarei și calitatea literară a textului”³³. De asemenea, în ultimele decenii, distanța numerică dintre scriitoare și scriitori s-a diminuat considerabil, fiind vizibilă, după cum remarcă și Bianca Burța-Cernat, „o relativă echilibrare de forțe (feminin-masculine/masculin-feminine) în câmpul literar românesc, unde prezența femeii scriitoare (implicit a criticului literar femeie) nu pare să mai fie cum a fost până pe la sfârșitul anilor 90 și începutul noului mileniu – o situație excepțională, o excentricitate”³⁴.

Eticheta de literatură „feminină” a avut diferite semnificații de-a lungul vremii, de la tendința de enclavizare a operelor scrise de femei, izolându-le, lăsându-le la periferia spațiului literar, canonul literar fiind grăitor în acest sens, până la nevoia de disociere pentru evidențiere,

31. Alina Purcaru, „Cum se citește un nume”, în *Cum citesc*, 43.

32. Ibid.

33. Bogdan Crețu, „Literatura scrisă de femei. Moduri de utilizare”, în *Cum citesc*, 33.

34. Bianca Burța-Cernat, „«Războiul împotriva tăcerii» continuă”, în *Cum citesc*, 38.

care le-a unit pe scriitoare sub același deziderat: de a fi recunoscute și de a fi receptate pentru cum scriu, nu pentru cum s-au născut.

Bibliografie:

- Adameșteanu, Gabriela. „Literatura feminină? (I)”. *Observator cultural*, nr. 1047 (28.01.2021), <https://www.observatorcultural.ro/articol/literatura-feminina-i/> (Accessed: 20.03.2024).
- Baghiu, Ștefan. „Romancierile: traducerile de romane scrise de femei în cultura română (1841-1918)”. *Transilvania*, nr. 6 (2021): 11-21.
- Burța-Cernat, Bianca, „«Războiul împotriva tăcerii» continuă”. În *Cum citesc bărbații cărțile femeilor*, coordonat de Lia Faur și Șerban Axinte, 35-41. Iași: Polirom, 2017.
- Călinescu, G. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. București: Minerva, 1988.
- Crețu, Bogdan. „Literatura scrisă de femei. Moduri de utilizare”. În *Cum citesc bărbații cărțile femeilor*, coordonat de Lia Faur și Șerban Axinte, 25-34. Iași: Polirom, 2017.
- De Beauvoir, Simone. *The Second Sex*. Traducere de Howard Madison Parshley. London: Jonathan Cape, 1953.
- Friedan, Betty, *The Feminine Mystique*. New York: Dell Publishing, 1974.
- Ghiță, Cătălin. *Coliba din mijlocul palatului. Frica și marile idei*. București: Cartea Românească, 2018.
- Iancu, Medeea. „We should all be feminists”. În *Cum citesc bărbații cărțile femeilor*, coordonat de Lia Faur și Șerban Axinte. Iași: Polirom, 2017.
- Ibrăileanu, Garabet. *Campanii*. București: Minerva, 1971.
- Ionescu, Eugen. „Generația fetelor. Viața Literară, nr. 10 (iunie 1935): 1.
- Lovinescu, Eugen. „Notă asupra literaturii noastre feminine”. *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 7 (1 iulie 1939): 179.
- Lovinescu, Eugen. „Prefață”. În *Evoluția scrisului feminin în România*, coordonat de Marg. Miller Verghy și Ecaterina Săndulescu București: Bucovina, 1935.
- Lovinescu, Eugen. *Critice*. București: Minerva, 1979.
- Moroșan, Ioana. „Romanian Women Writers and the Literary Profession during the First Half of the 20th Century: Exclusion, Feminisation and Professionalisation of Writing”. *Metacritic Journal for Comparative Studies and Theory* 8, nr. 1 (2022): 105-125.
- Pârvan, Dana. „Firescul unei anumite diferențe”. În *Cum citesc bărbații cărțile femeilor*, coordonat de Lia Faur și Șerban Axinte, 74-79. Iași: Polirom, 2017.
- Pîrjol, Florina. „Critica literară. Elena Zaharia-Filipaș, Studii de literatura feminină”. *Observator cultural*, nr. 274 (23.06.2005), <https://www.observatorcultural.ro/articol/critica-literara-elena-zaharia-filipas-studii-de-literatura-feminina-2/> (ultima accesare: 20.03.2024).
- Pojoga, Vlad, Daiana Gârdan, Ștefan Baghiu, Cosmin Borza, Iunis Minculete, Denisa Frătean. „Diversitate identitară în romanul românesc (1844-1932)”. *Transilvania*, nr. 10 (2020): 33-44.

- Purcaru, Alina. „Cum se citește un nume”. În *Cum citesc bărbații cărțile femeilor*, coordonat de Lia Faur și Șerban Axinte, 42-48. Iași: Polirom, 2017.
- Stanislav, Cătălina, Vlad Pojoga, Daiana Gârdan, Ștefan Baghiu, Bianca Crăciun, Alexandrina Savin, Ana Maria Stoica. „Diversitate identitară în romanul românesc (1933-1947)”. *Transilvania*, nr. 9 (2021): 25-34.
- Zaharia-Filipaș, Elena. *Studii de literatură feminină*. București: Paideia, 2004.